

highlighted the negative impact of high tariffs on the development of the productive forces of the empire.

Keywords: protection, customs tariff, Russian Empire, economic policy, the export of goods, industry, agricultural producers.

УДК 378.6:91(477-25) КДПІ (091)“1944/1977”

**Роман Ралко
(Київ)**

**ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОГО БУДІВЕЛЬНОГО ЗАГОНУ
КДПІ ІМ. О.М. ГОРЬКОГО (1944-1977 РР.)**

У дослідженні аналізується історія створення та основні напрямки діяльності студентського будівельного загону КДПІ ім. О.М. Горького (1944 – 1970-ті р.), автор акцентує увагу саме на виробничій діяльності будівельних загонів, поділяючи їх на «місцеві» та «виїзні».

Ключові слова: студентські будівельні загони, комсомол, суспільно-корисна праця, народне господарство, молодіжний рух.

Суспільне життя сучасної України характеризується активною роллю молоді. Суттєво зріс престиж вищої освіти, і тому все більше молодих людей намагаються отримати якісну професійну освіту, яка б відповідала вимогам особи та дозволила гідно позиціонувати себе на ринку праці, а, також, надавала реальну змогу професійного зростання у вибраній сфері діяльності та брати активну участь в економічному та політичному житті держави.

Вже досить багато сказано про проблеми працевлаштування не лише студентської молоді, а й дипломованих молодих спеціалістів. З кожним роком на ринку праці вимоги до робітників зростають і молоді все важче влаштуватись на роботу. Проблема працевлаштування молоді полягає сьогодні не стільки у відсутності робочих місць, адже великий сектор в економіці держави потребує не високо кваліфікованої робочої сили (перш за все у сфері послуг, яка на сьогодні динамічно розвивається), а у нездатності держави, роботодавців знайти спільну мову з молоддю. Роботодавці відмовляються брати на роботу молодих спеціалістів, мотивуючи це відсутністю у них необхідного досвіду.

На наш погляд, для вирішення цієї проблеми варто звернутися до досвіду, який було вироблено у СРСР, а саме через залучення студентської молоді до виробничої діяльності у будівельних загонах.

Тому дослідження процесу становлення і розвитку молодіжного руху в його такій організаційній формі, як студентські будівельні загони є актуальним питанням для української історичної науки.

Деякі аспекти з історії студентського будівельного руху СРСР, в тому числі УРСР, розроблялись у дослідженнях таких радянських вчених, як Е. Артемьев [1], С. Іванова С. Погорелов [6], Г. Ермошин та В. Ляскин [16], А. Піскун [17], І. Шкурко [25]. На сучасному етапі цією проблематикою займаються сучасні російські дослідники О. Бухаріна [2], Т. Королева [15], В. Приступко [18] та ін. У роботах сучасних українських науковців ця тематика частково розглядається у кандидатській дисертації Н. Хоменко [20], а також у публікаціях І. Коляди та Р. Ралка [13], [14]. У цьому контексті науково необхідним є вивчення процесу становлення та діяльності студентських будівельних загонів на прикладі Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького. Це і становить наукову новизну нашого дослідження. Мета якого є охарактеризувати історію та основні напрямки діяльності студбудзагону КДПІ ім. О.М. Горького.

Практика залучення студентської молоді КДПІ ім. О.М. Горького до участі в реалізації завдань розвитку народного господарства в СРСР бере свій початок з середини 40-х рр. ХХ ст. Так, одним з напрямків роботи студентської молоді в нз була допомога у повоєнній відбудові столиці УРСР – м. Києва. У 1944 р., на відбудові центральної вулиці м. Києва – вул. Хрещатика відзначилися вихованці Київського педагогічного інституту імені О.М. Горького (нині Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова), які за «два виходи виконали вантажних робіт обсягом понад 300 куб. м. Протягом всього 1944 р. студентський колектив горьківців виконав у поза навчальний час навантажувальні і розвантажувальні роботи в обсязі 1700 куб. м. [25, с. 66-67]».

Характерною особливістю періоду відбудови в СРСР та УРСР, зокрема, була опора на внутрішні матеріальні та фінансові ресурси і людський потенціал, а не на зовнішню допомогу (СРСР відмовився від допомоги США за «планом Маршала»). 2 червня 1945 р. ЦК ВЛКСМ та ВЦСПС прийняли постанову «Про роботу серед студентів вузів та технікумів на період літніх канікул», якою «комітети комсомолу та профкоми в нз зобов'язували активно залучати юнаків та дівчат навчальних закладів до відбудови об'єктів народного господарства, зміцнення науково-виробничої, культурно-побутової бази вузів та технікумів [12, с. 101]».

Ще одним напрямком залучення студентів-горьківців до суспільно-корисної діяльності стала організація їхньої роботи в сільському господарстві у період збирання врожаю. Майбутні вчителі щорічно залучалися до збору на полях республіки врожаю картоплі, буряків, зернових, овочевих та інших

культур. Крім, безпосередньої участі у сільськогосподарських роботах майбутні вчителі розгортали також культурно-масову діяльність: організовували у колгоспах і радгоспах діяльність редколегій газет; оформлювали «Дошки пошани»; допомагали у комплектуванні бібліотек, організовували вечори дозвілля сільської молоді. Так, лише протягом 1947-1948 рр., вихованцями педагогічних вчз УРСР, у тому числі й студентами КДПІ ім. О.М. Горького, було зібрано й подаровано сільським бібліотекам УРСР 57 835 томів книг [25,с. 96].

Поряд з наданням шефської допомоги сільським бібліотекам студенти КДПІ ім. О.М. Горького активно залучалися до будівництва господарських об'єктів колгоспів і радгоспів УРСР. Зокрема, вихованцями Київського педагогічного інституту О.М. Горького, майбутніми вчителями біології, було побудовано і обладнано, у селі Нестерівка Бориспільського району, хату-лабораторію[25,с. 97].

Як свідчать архівні матеріали, спогади бійців студбудзагонів, виробнича діяльність студентського будівельного загону КДПІ ім. О.М. Горького бере свій початок з 1962 р., коли було сформовано перший студбудзагін вчз м. Києва.

Основні напрямки діяльності студентського будівельного загону КДПІ ім. О.М. Горького визначалися у «Статутах студентського будівельного загонів» (1966 та 1977 рр.) [17,с 10-11; 5] та «Положенням про студентський загін» (1977 р.)[16,с. 137-143]. Зокрема, вказувалося, що «крім виконання безпосередньо виробничої діяльності на народногосподарських об'єктах, студентські будівельні загопи мали проводити на місцях дислокації ідейно-виховну та суспільно-корисну роботу серед населення[16,с. 138]».

Звичайно, за спогадами студбудзагонівців, що на перше місце ставилося виконання будівельних робіт на об'єктах народного господарства. Варто відзначити той факт, що студентські будівельні загопи неофіційно поділялися: 1) на ті, що мали працювати у межах республіки, де вони сформувалися та 2) та ті, що працювали за її межами, тобто на території всього СРСР (у студентському середовищі часто ці загопи називали «ближніми» та «дальніми», або ж «місцевими» і «виїзними»).

На думку одного з активних учасників студентського будівельного руху КДПІ ім. О.М. Горького комісара студбудзагону Д.Г. Омельченка (нині заступник директора Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України): «Визначальною рисою студентських будівельних загонів КДПІ ім..

О.М. Горького було те, що студенти-горьківці вступаючи до студбудзагону, керувались не матеріальними стимулами, а виявляли молодіжний ентузіазм, прагнення своєю суспільно-корисною працею внести свій вклад у перемогу будівництва комуністичного суспільства[7]».

Діяльність «дальніх» студентських загонів, що формувалися на базі внз УРСР, бере свій початок з 1962 р., коли було сформовано перший Київський студентський будівельний загін для виробничої діяльності у Кустанайській області Казахстанської РСР (її було закріплено за внз УРСР), бо саме у цей період на освоєння цілих земель Казахстану від'їжджала найбільша кількість студентів республіки[21, арк. 2].

Як свідчать архівні дані, у перші роки створення будівельних загонів, кількість студентів КДПІ ім. О.М. Горького, що виїжджали на цілині землі Казахстанської РСР, у Київському будівельному загоні була відносно невисокою: у 1963 р. – 50 чол., 1964 р. – 40 чол.[25, с. 96-99]. Проте з наступними роками кількість залучених до студбудзагону студентів КДПІ О.М. Горького, що від'їжджали на будівельні роботи до Кустанайської області Казахстанської РСР, зростає. Це пов'язується як з якісними змінами у середині самого руху, так і активізацією роботи вищих державно-партійних та комсомольських органів по залученню студентської молоді до участі у виконанні народногосподарських планів. Так, за даними звітів командирів студентських будівельних загонів, чисельність студентів КДПІ ім. О.М. Горького у 1965 р. становила 130 чол., 1966 р. – 99 чол., у 1968 р. – 99 чол.[22, арк. 4;]. Тенденції кількісного зростання участі студентів у студбудзагонах спостерігалися аж до середини 1980-х рр.

Про високу ефективність діяльності студентських будівельних загонів, сформованих на базі КДПІ ім. О.М. Горького, свідчать, виявлені в архіві підсумкові звіти з виробничої діяльності Київського студентського будівельного загону в Кустанайській області Казахстанської РСР. Студенти працювали переважно на будівництві сільськогосподарських об'єктів, житлових будинків, шкіл, дитячих садочків, спортивних об'єктів та ін. Так, середній виробіток на одного студбудзагонівця КДПІ у 1963 р. становив 1649 рублі, у 1966 р. – 1782 рублі [25, с. 91; 22, арк. 57]. У подальші роки виробіток на одного студента студбудзагону КДПІ ім. О.М. Горького був відносно сталий і дорівнював вказаним вище показникам.

У 1970-му році високих виробничих показників досяг студентський будівельний загін «Славутич», командиром, якого був О.П. Реєнт (нині член-кореспондент НАН України, заступник директора Інституту історії України

НАНУ, доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, Голова Національної спілки краєзнавців). Як згадує Олександр Петрович: «То була нелегка, хоча й цікава справа. Робочий день командира починався вдосвіта, як кажуть, з першими півнями, і тривав 14-15 годин. Доводилося вирішувати найрізноманітніші питання: налагоджувати помешкання та харчування бійців, укладати договори на виконання робіт, підписувати наряди, вести складні розрахунки з організаціями-субпідрядниками. У процесі роботи оволодівав функціями виконроба, майстра, бухгалтера. А який неоціненний життєвий досвід та імпульс до роботи давало спілкування з директором радгоспу Миколою Григоровичем Козловим! Він так умів поставити виробничий процес, що кожна його ланка діяла як відлагоджений механізм. І нам вдавалося не порушувати цього ритму! Напевне, що ще й донині служать людям зведені нами в далекому Казахстані ферми, житлові будинки, виробничі та складські приміщення[9]».

До цього залишилося додати, що бійці студбудзагону «Славутич» двічі перемогли у соціалістичному змаганні будівельних загонів республіки, а його, як командира, було нагороджено знаком ЦК ВЛКСМ «Молодому передовику виробництва». Нагородженими були також і кращі бійці студзагону «Славутич»: студенти – історико-педагогічного факультету КДПІ ім. О.М. Горького (випуск 1975 р.): Білик М.І., Іванюта П. Г., Кравченко В. О та ін.

Крім, Кустанайської області Казахстанської РСР, «дальніми» студентськими будівельними загонами, як нами з'ясовано за матеріалами архівів, вважалися й ті, що працювали у Брянській, Магаданській та Тюменській областях РРСФР, на батьківщині першого космонавта Ю. Гагаріна – у м. Гжатськ (з 1968 р. – м. Гагарін) Російської РСФР, а також на будівництві Байкало-Амурської магістралі (БАМ). Практика формування загонів для цих регіонів бере початок з другої половини 1960-х рр. [3, арк. 1].

Проте, незважаючи на такий широкий діапазон робіт студентських будівельних загонів, специфіка вnz КДПІ ім. О.М. Горького не дозволяла на регулярній основі формувати загани для виробничої діяльності у цих регіонах. Проте, географія діяльності студентських будівельних загонів КДПІ ім. О.М. Горького була досить широкою. Так, у 1974 р. в Тюменській області РРСФР у Ханті-Мансійському автономному окрузі працював будівельний загін Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького. У м. Нефтеюганску горьківці будували спортивний комплекс (командир В. Чернешук, комісар Дробот І.) [8]; у 1977 р. в селищі Белозорька цієї ж

області студбудзагін КДПІ ім. О.М. Горького «Буревісник» (командир Іллюченко О., комісар Гартфіль В.) був задіяний на будівництві бетонних основ для нафтових резервуарів [7]; у 1975 р. – студенти-педагогів брали участь у будівництві Байкало-Амурської магістралі (командир В.Чешко, комісар Ніколаєв С.) [8], а загін «Сокіл-75» (командир Моголівець Д., комісар Головка М.) працював на будівництві хлібокомбінату у Читинській області РСРФР [10]. Працювали студентські будівельні загони КДПІ ім. О.М. Горького й в Чукотському автономному окрузі РРСФР: у 1976 р. загін «Меридіан» (командир Байда В., комісар Корсаков В.) будував дизельну електростанцію для аеропорту смт. Анадирь [7]; у цьому ж році інший студбудзагін (командир був В.Чешко, а комісар Дробот І.) виконував роботи на будівництві теплової електростанції та будівництві житла для місцевого населення краю [8].

З 1964 р. починають створюватися студентські будівельні загони для виробничої діяльності на території самої УРСР, або ж так звані «ближні» студентські будівельні загони. Студентський будівельний загін м. Києва мав працювати на спорудженні будівельних об'єктів на території м. Києва, Київської та Кіровоградської областей, а також на території Кримської області (нині АР Крим). Як згадує комісар загону «Буревісник» (1974 р.) Д.Омельченко: ««Місцеві» студбудзагони будували переважно житлові та господарські об'єкти для місцевих радгоспів (зокрема, загін «Буревісник» будував теплиці у селищі Бортничі Броварського р-ну (нині Дарницького р-ну м. Києва)) [7]».

Однак, на відміну від «виїзних» загонів, при формуванні «місцевого» студентського будівельного загону існували труднощі, що були притаманні всім внз м. Києва. Так, як свідчать, виявлені в архіві звіти засідання бюро Київського міського комітету ЛКСМУ, керівний склад студентських будівельних загонів підбирався без належної уваги і значним запізненням, що не могло не впливати на виробничу діяльність загону і якість виконаних робіт [4,арк. 89; 3,арк. 3]. Крім цього, Київський будівельний загін формувався щорічно у травні-червні, тобто в останню чергу, що не давало змоги якісно провести необхідну підготовчу роботу, своєчасно організувати теоретичні та практичні заняття по оволодінню будівельними спеціальностями бійцями студбудзагону, курси з техніки безпеки, а також пройти належним чином медичний огляд [4,арк. 88]. Крім того, комітети комсомолу внз не завжди могли забезпечити кількісно рівномірний розподіл студентів між «виїзними» та «місцевими» загонами [24,арк. 5]:

Табл. 1.

Кількісний та якісний склад студентського будівельного загону м. Києва, який було сформовано у 1970 р.

/ Н	Напрямок	Склад по курсу %			Склад по стажу робіт%		
		I курс	III курс	Старше	1 рік	2 рік	Більше 2-х
	Тюменська область РРСФР	32	29	21	51	35	14
	Казахстанська РСР	26	44	6	41	44	15
	Забайкальська РРСФР	9	25	40	24	46	30
	Київська область УРСР	65	28	7	60	28	12

Подана статистика наочно демонструє, що на міські будови направлялися переважно студенти молодших I-II курсів ВНЗ, з них близько 65 % не мали досвіду роботи у будівельних загонах [4, арк. 89]. Це було пов'язано з меншою престижністю виробничої діяльності у «ближніх» загонах та матеріальним стимулюванням праці у них: так, якщо у Київському міському студентському будівельному загоні оплата праці на одного студбудзагонівця становила 973 рублів за весь період робіт [24, арк. 32], то за аналогічний період у Київському будівельному загоні, що працював у Кустанайській області Казахстанської РСР, оплата праці становила 1649 рублів [25, с. 91].

Як свідчать звіти командирів студбудзагонів КДПІ ім. О.М. Горького, існував ряд недоліків, що мали місце у організації робіт й з боку будівельних організацій м. Києва та Київської області. Їх керівництво не розуміли організаційну структуру загонів, нехтували основними принципами, що були притаманні для діяльності студентських будівельних загонів. Загони надто часто потерпали від перебоїв у постачанні будівельними матеріалами, відсутністю самостійного фронту робіт, розпорошеністю на виробничих об'єктах, через другорядне використання студентської праці на будівельному майданчику [4, арк. 89; 3, арк. 3]. Так, у виробничому звіті командира студентського будівельного загону «Буревісник» (командир Карасева Н.), що був сформований зі студентів КДПІ ім. О.М. Горького (1977 р.), зазначалося, що «загін у складі 30 чоловік працював на СУ-32 на трьох об'єктах: 1) 7 чоловік – у бригаді штукатурів на ПГУ-ДШК (вул. Червоноткацька, 1); 2) 15 чоловік – у бригаді малярів на будівництві школи (вул. Мілютенко); 3) 8

чоловік – бригаді малярів на будівництві дитячого садка (вул. Малишка) [3,арк. 44]». Але незважаючи на суттєві недоліки в організації виробничої діяльності Київського міського студентського будівельного загону, ефективність її була досить високою. Так, у характеристиці організаційно-виробничої структури Київського міського будівельного загону за 1977 р., вказувалося, що «на території м. Києва та Київської області працював загін чисельністю 6115 чол., які були об'єднанні у 241 лінійний загін. Його структура за територіальним принципом, включала п'ять зональних загонів:

- «Україна» - 840 чол. – 36 лінійних загони;
- «Либідь» - 840 чол. – 38 лінійних загони;
- «Десна» - 990 чол. – 47 лінійних загони;
- «Славутич» – 1064 чол. – 40 лінійних загони; (до його складу входили студенти КДПІ ім. О.М. Горького);
- «Каштан» - 2375 чол. – з яких були сформовано 80 спеціалізованих і 3 лінійні будівельні загони [5,арк. 10].»

У 1976-1977рр. Київський міський будівельний загін виконав робіт на 95 тис. рублів [5,арк. 53].

«Ближні» студентські будівельні загони, так як і «дальні», працювали переважно на будівництві об'єктів сільськогосподарського та соціально-культурного призначення (житлових будинків, шкіл, дитячих садочків, спортивних об'єктів та ін.).

Крім студентських будівельних загонів, починаючи з 1966 р. створюються студентські спеціальні загони, які працювали не на будівництві народногосподарських об'єктів, а виконувати роботу пов'язану з обслуговуванням пасажирів на залізничному транспорті, електрифікації віддалених районів країни, працювати вожатими у дитячих таборах та на спецтранспорті та ін. Як згадує студентка КДПІ ім. О.М. Горького Загребельна Н. І. (нині доцент кафедри методики навчання суспільних дисциплін і гендерної освіти Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, кандидат історичних наук), яка була бійцем загону «Голубые дали» (1981,1983 рр.), що обслуговував залізничну галузь країни: «Доводилося працювати за різними напрямками, як і по Українській РСР, так і по всьому Радянському Союзу, зокрема я була провідником за такими маршрутами: Київ-Новоросійськ, Київ-Караганда, Київ-Мурманськ, Київ-Павлодар, Київ-Луцьк та ін. Труднощів було багато й виникали вони постійно, але ми отримували кваліфіковану допомогу від штатного персоналу, які надавали нам поради як

поводити себе в тій чи іншій ситуації. Бути членом студентського загону було престижно, ми отримували не лише неоціненний життєвий досвід, а й досить не погані кошти за виконану роботу. Крім того, ми були обличчям внз [11]».

Таким чином, на базі Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького формувалися студентські будівельні загони для виробничої діяльності як у межах республіки, так і поза її межами. Діяльність «виїзних» студбудзагонів бере свій початок з 1962 р. За студентськими будівельними загонами, що формувалися на базі внз м. Києва, була закріплена Кустанайська область Казахстанської РСР. Крім, цього регіону, студентські будівельні загони КДПІ О.М. Горького працювали у Брянській, Магаданській та Тюменській областях, на батьківщині першого космонавта Ю. Гагаріна – м. Гжатська (з 1968 р. – м. Гагарін) Російської РСФР, а також на будівництві Байкало-Амурської магістралі РРСФР. «Місцеві» студентські будівельні загони КДПІ ім. О.М. Горького працювали на спорудженні будівельних об'єктів на території м. Києва, Київської та Кіровоградської області, а також на території Кримської області (нині АР Крим).

«Виїзні» та «місцеві» студентські будівельні загони КДПІ ім. О.М. Горького працювали переважно на будівництві сільськогосподарських споруд, житлових будинків, шкіл, дитячих садочків, спортивних та ін. об'єктів. Крім будівельних загонів, студенти внз КДПІ ім. О.М. Горького брали участь в студентських спеціальних загонах, що обслуговували різні галузі народного господарства, як СРСР, так і УРСР.

Джерел та література

1. Артемьев Е. Ф. Ступени возмужания. История, опыт патриотического движения студенческих отрядов / Артемьев Е. Ф. – М.: Изд-во Молодая гвардия, 1983. – 254 с.
2. Бухарина О. А. Студенческие строительные отряды Тамбовской области: исторический опыт: дис... канд. ист. наук / Бухарина О. А. – Тамбов, 2006. – 170 с.
3. Державний архів Київської області (далі ДАКО). – Ф. п-1616. – Оп. 16. – Спр. 89. – Арк. 57.
4. ДАКО. – Ф. п-1616. – Оп. 7. – Спр. 67. – Арк. 196.
5. ДАКО. – Ф. п-1616. – Оп. 15. – Спр. 89. – Арк. 124.
6. Иванов С. И. Третий семестр – важная форма общественно-политической практики студентов / Иванов С. И., Погорелов С. П. – Минск: Изд-во Вышэйшая школа, 1975. – 48 с.
7. Інтерв'ю з Дмитром Григоровичем Омельченко, заступником директора Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді. У 1978 р. закінчив Київський державний педагогічний інститут імені О.М. Горького. Розмова тривала 1 год. 15 хв. Запис зроблено 26 жовтня 2012 р.

8. Інтерв'ю з Іваном Івановичем Дроботом (1951 р. н.), доктором історичних наук, професором. Директором Інституту філософської освіти і науки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова та завідувач кафедри Історії України того ж університету. Академік АН ВШ України з 2009 року. У 1977 р. закінчив Київський державний педагогічний інститут імені О.М. Горького. Розмова тривала 1 год. 10 хв. Запис зроблено 19 вересня 2012 р.

9. Інтерв'ю з Олександром Петровичем Реєнтом (1940 р. н.), доктором історичних наук, професором, член-кореспондентом НАН України, заслуженим діячем науки і техніки України. Заступник директора з наукової роботи, завідувач відділу історії України XIX — початку XX ст. Інституту історії України НАН України, голова Національної спілки краєзнавців України. У 1975 р. закінчив Київський державний педагогічний інститут імені О. М. Горького. Розмова тривала 45 хв. Запис зроблено 30 листопада 2011 р.

10. Інтерв'ю з Миколою Леонтійовичем Головком (1952 р. н.), доктором історичних наук, професором, ректором Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України (2003-2011), нині працює професором кафедри зовнішньої політики і дипломатії Дипломатичної академії України при Міністерстві закордонних справ України. У 1978 р. закінчив Київський державний педагогічний інститут імені О. М. Горького. Розмова тривала 55 хв. Запис зроблено 28 вересня 2012 р.

11. Інтерв'ю з Ніною Іванівною Загребельною, доцентом кафедри методики навчання суспільних дисциплін і гендерної освіти Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, кандидатом історичних наук. У 1986 р. закінчила Київський державний педагогічний інститут імені О. М. Горького. Розмова тривала 45 хв. Запис зроблено 18 вересня 2013 р.

12. Комсомол и высшая школа. Документы и материалы съездов, конференций ЦК ВЛКСМ по работе вузовского комсомола (1918-1968 гг.) / [сост. В. Десятерик]. – М.: Изд-во Молодая гвардия, 1968. – 271 с.

13. Коляда І. А. Студентський будівельний загін КДПІ ім. О.М. Горького. Історія становлення (до історії Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова) / Коляда І., Ралко Р. – К., 2012. – 55 с.

14. Коляда І. А. студентські будівельні загони: до історії патріотичного руху студентської молоді в УРСР (1962-1989 рр.) / Коляда І., Ралко Р. // Краєзнавство. – Київ. – 2012. - №2 (79).

15. Королева Т. М. История движения студенческих отрядов Иркутской области: 1960-1980-е гг.: дис... канд. ист. наук / Королева Т. М. – Иркутск, 2006. – 270 с.

16. Лияскин В. П. ССО: стройка, студенты, отряд / Ермошин Г., Лияскин В., Приступко В. – М.: Изд-во Стройиздат, 1978. – 191 с.

17. Пискун А. И. Партийное руководство деятельностью комсомола по организации и развитию движения студенческих отрядов: дис. ...канд. ист. наук / Пискун А. И. – К., 1987. – 196 с.

18. Приступко В. А. Студенческиеотряды: историческийопыт 1959-1990 годов / Приступко В. А. – М.:Изд-воМосковскогогуманитарногоун-та, 2008. – 294 с.

19. Сборник руководящих документов и материалов о деятельности студенческих отрядов. – М.: Молодая гвардия, 1973.
20. Хоменко Н.М. Повсякденне життя студентської молоді України (1950 - 1960-ті рр.): дис... канд. іст. Наук /Хоменко Н. М. – Київ, 2008. – 288 с.
21. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі ЦДАГО України). Ф. 7. – Оп. 15. – Спр. 547. – Арк. 120.
22. ЦДАГО України. – Ф. 7. – Оп. 20. – Спр. 152. – Арк. 85.
23. ЦДАГО України. – Ф. 7. – Оп. 20. – Спр. 271. – Арк. 49.
24. ЦДАГО України. – Ф. 7. – Оп. 20. – Спр. 694. – Арк. 86.
25. Шкурко І. І. Соціально-гуманітарна і політична підготовка майбутніх учителів /історико-педагогічний аспект/ навч. посібник / Шкурко І. І. – К.:КДПІ, 1992. – 144 с.

Аннотация

В исследовании анализируется история создания и основные направления деятельности студенческого строительного отряда КГПИ им .. А.Н. Горького (1944 - 1970-е г.), автор акцентирует внимание именно на производственной деятельности строительных отрядов, разделяя их на «местные» и «выездные».

Ключевые слова: студенческие строительные отряды, комсомол, общественно-полезный труд, народное хозяйство, молодежное движение.

Annotation

The study examines the history of the main activities and student building groups KNEI them A.M. Gorky (1944 - 1970 's), the author focuses attention on the production of building groups, dividing them into "local" (the city of Kyiv, Kiev and Kirovograd regions, Crimea) and "out visiting" (groups that worked outside the territory of the USSR). The troops worked mainly in the construction of agricultural buildings, residential buildings, schools, kindergartens, sports and others objects. In building groups groups, students KNEI them A.M. Gorky took part in the student's special units, serving different sectors of the economy like the USSR and the Ukrainian SSR.

Keywords: student construction teams, the Komsomol, community service, national economy, the youth movement.

УДК 94:658.6/9(477)

**Неля Романюк
(Житомир)**

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У ВНУТРІШНІЙ ТОРГІВЛІ КИЇВСЬКОЇ, ПОДІЛЬСЬКОЇ І ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЙ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ ст.)

На основі матеріалів фондів Центрального Державного історичного архіву України в м. Києві, державних архівів Київської, Хмельницької, Житомирської областей та інших джерел розглядається підприємницька діяльність у внутрішній торгівлі Київської, Подільської і Волинської губерній другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

Ключові слова: підприємницька діяльність, торгівля, Київщина, Поділля, Волинь.